

Hz. Peygamber (s.a.s.) Döneminde Saç Bakımı

Yusuf Ziya KESKİN*

İnsan bedeninin tabîi aksesuarlarından biri olan saç, hem erkekler, hem de kadınlar için vazgeçilmez bir estetik unsur olarak binlerce yıldır önem taşımakta ve kişisel güzelliğin/cazibenin önemli bir parçası kabul edilmektedir. Saç dökülmesi ise, beden estetik görüntüsünü bozmakta ve buna bağlı olarak insan psikolojisini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Saç bakımı, kültürden kültüre göre değişiklik arz etmiş ve dolayısıyla tarihte saçın şekli, uzunluğu, kesilmesi ve boyanmasıyla ilgili farklı uygulamalar görülmüştür. Hz. Peygamber döneminde de saç bakımı konusunda belli bir kültür oluşmuş ve hadislerde saç konusunda çeşitli hükümler yer almıştır. Bu bağlamda hadislerde; saçın bazı ibadetlerle ilişkisi, saç bakımı, saçın uzunluğu, kesilmesi, şekli, boyanması vb. konular üzerinde durulmuştur. Konuyla ilgili bilgiler, hadis kaynaklarının ağırlıklı olarak Zînet, Libâs, Tereccül, Şa'r, Tahâret gibi bölümlerinde yer almıştır. Bu çalışmamızda, hadis kaynaklarından ve diğer bazı eserlerden yararlanarak Hz. Peygamber dönemindeki saç bakımı konusunu incelemeye çalışacağız.

Kişisel güzelliğin bir parçası kabul edilen saç,¹ İslam kültüründe önemli bir yere sahip olup pek çok dinî hükme konu olmuştur. Abdest, gusül, namaz, hac-umre ve kurban, saçın ilgili olduğu ibadetler arasında yer almaktadır.

Abdest alırken başı, yani saçları meshetmek farzdır.² Saç

* Prof. Dr., Harran Ü. İlahiyat Fak. Hadis Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Şanlıurfa/Türkiye. yzkeskin@gmail.com

¹ Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil (ö. 256/870), *el-Câmi'u's-sahîh*, İstanbul 1992, ehâdisu'l-enbiyâ 51 (IV, 146); Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî (ö. 261/874), *el-Câmi'u's-sahîh*, İstanbul 1992, hac 147 (I, 891).

² Mâide 5/6.

meshedilmeden alınacak abdest ve buna bağlı olarak kılınacak namaz geçersizdir. Guslün geçerli olabilmesi için de başın yıkanması ve suyun saç diplerine ulaştırılması gerekir.³ Bundan dolayı Hz. Ali'nin, gusülde suyun saç diplerine rahat ulaşmasını ve başında kuru yer kalmamasını sağlamak için saçlarını iyice kısalttığı rivayet edilir.⁴ Saç diplerinin kuru kalmaması için gusül sırasında erkeklerin saç örgülerini açmaları gerektiği,⁵ kadınların ise saç örgülerini çözmeden gusledebilecekleri⁶ ve gusül sırasında üç defa başlarına su dökmelerinin yeterli olduğu ifade edilmiştir.⁷ Saç örgülerini her defasında açıp yeniden örmek külfetli bir iş olduğu için bu konuda kadınlara ruhsat verilmiştir. Kadınların namaz dışında ve namaz içinde saçlarını örtmeleri gerektiği konusu da saçla ilgili hükümler arasında yer alır.⁸

Saçın alakalı olduğu önemli ibadetlerden biri de hac ve umredir. Buna göre hac ve umre ibadeti, belli görevler yerine getirildikten sonra saç kesimiyle tamamlanır⁹ ve ihramdan çıkmış olur. Bu arada ihramlı iken bakımındaki zorluklar sebebiyle Hz. Peygamber ve sahâbîler, ihrama girmeden önce yıkanır, saçlarını tarar ve bakım yaparlar;¹⁰ daha sonra saçlarını yapışkan bir madde veya bal ile toplayıp keçeleştirirlerdi.¹¹ İhramdan çıkınca da tekrar yıkanır ve saçlarına bakım yaparlardı.

Öte yandan hacca gitmeye niyet eden kimsenin Ramazan bayramından sonra hac görevini tamamlayıncaya kadar saçından bir şey kesmeyeceği,¹² kurban kesecek kimsenin Zilhicce ayı girince

³ Mâlik, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes (ö. 179/795), *el-Muvatta'*, İstanbul 1992, tahâret 67 (s. 44); Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şu'ayb (ö. 303/915), *es-Sünen*, İstanbul 1992, tahâret 157 (I, 135).

⁴ Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman (ö. 255/869), *es-Sünen*, İstanbul 1992, vudû' 69 (s. 157); Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî (ö. 275/888), *es-Sünen*, İstanbul 1992, tahâret 97 (I, 173).

⁵ Ebû Dâvûd, tahâret 99 (I, 175).

⁶ İbn Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî (ö. 241/855), *el-Müsned*, İstanbul 1992, VI, 43; Dârimî, tahâret 115 (s. 209).

⁷ İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (ö. 273/886), *es-Sünen*, İstanbul 1992, tahâret 108 (I, 198); Ebû Dâvûd, tahâret 99 (I, 174); Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa (ö. 279/892), *es-Sünen*, İstanbul 1992, tahâret 77 (I, 175-76).

⁸ Nûr 24/31; Ebû Dâvûd, libâs 31 (IV, 357-58); Tirmizî, salât 160 (II, 215).

⁹ Hacda saç kesimiyle ilgili ayetler için bakınız: Bakara 2/196; Feth 48/27.

¹⁰ Nesâî, menâsikü'l-hac 41, 42 (V, 136-40).

¹¹ İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed el-Basrî (ö. 230/844), *et-Tabakâtu'l-kübrâ* (Thk. İhsân Abbâs), Beyrût 1968, III, 158; Buhârî, hac 19, 34 (II, 145, 152); libâs 69 (VII, 59); Ebû Dâvûd, menâsik 11 (II, 360); İbn Mâce, menâsik 72 (II, 1012-13).

¹² Mâlik, hac 186 (s. 396).

kurbanını kesinceye kadar saçlarını kesmeyeceği,¹³ itikâfta olan birinin saçını yağlayıp kestirebileceği,¹⁴ yeni Müslüman olan kimsenin Müslüman olmadan önceki kıllarını kesmesi gerektiği¹⁵ gibi hususlar, saçın dinî pek çok konuyla sıkı bir ilişkisi olduğunu göstermektedir.

Yukarıda saydıklarımızın dışında saç, başka konularla da ilişkilendirilmiştir. Buna göre dağınık saç, zühd alameti sayılmış,¹⁶ ölü için ağıt yakarken saçların yolunmayacağına dair kadınlardan biat alınmış¹⁷ ve zina ithamına maruz kalan kadının doğurduğu çocuğun nesebini belirlerken çocuğun saçının kime benzediğine bakılmıştır.¹⁸ Ayrıca saç, bazen sihir malzemesi olarak kullanılmış,¹⁹ bazen de gizli bir belgenin saklandığı yer olmuştur.²⁰

Buna göre saç, İslam kültüründe pek çok hükümlle alakası bulunan önemli bir konudur. Beden estetiği olarak saç bakımı da Hz. Peygamber'in üzerinde önemle durduğu hususlardan biridir.

A. Saçın Temizliği

Allah Resûlü, "Saçı olan ona ikram etsin"²¹ buyurarak saçın temiz ve bakımlı olmasını tavsiye etmiş ve saçına bakım yapmayan, saçı başı dağınık kimseleri de uyarmıştır.²² Bir defasında saçı başı dağınık biri mescide girince, eliyle çıkmasını işaret etmiş, adam saçını başını düzeltip geldikten sonra, "Herhangi birinizin böyle gelmesi, şeytan gibi saçı başı dağınık bir halde gelmesinden daha iyi değil mi?"²³ buyurarak saçın bakımlı ve estetik görünümlü olmasını istemiştir. Kendisi de saçına her fırsatta bakım yapmış, hatta itikâfta bile eşi Hz. Âişe onun saçını yıkamış ve taramıştır.²⁴

Haftada en az bir kez saçı yıkamayı,²⁵ özellikle de cuma günleri

¹³ Müslim, edâhî 39-41 (II, 1565); Ebû Dâvûd, edâhî 2-3 (III, 228-29); Nesâî, dahâyâ 1 (VII, 211).

¹⁴ Mâlik, i'tikâf 8 (s. 318).

¹⁵ Ebû Dâvûd, tahâret 129 (I, 253).

¹⁶ Müslim, cennet 48 (III, 2191); İbn Mâce, zühd 36 (II, 1438-39).

¹⁷ Ebû Dâvûd, cenâiz 24-25 (III, 496).

¹⁸ Nesâî, talak 37 (VI, 171-72).

¹⁹ Buhârî, da'avât 57 (VII, 164).

²⁰ Buhârî, tefsir 60/1 (VI, 60); Tirmizî, tefsîru'l-Kur'ân 60 (V, 409-10).

²¹ Ebû Dâvûd, tereccul 3 (IV, 394-95).

²² Ebû Dâvûd, libâs 14 (IV, 332-33); Nesâî, zînet 60 (VIII, 183-84).

²³ Mâlik, şa'r 7 (s. 949).

²⁴ Buhârî, i'tikâf 2 (II, 256); Müslim, hayz 7 (I, 244); İbn Mâce, sıyâm 64 (I, 565).

²⁵ Müslim, cum'a 9 (I, 582).

yıkanıp saçları yağlamayı ve güzel koku sürünmeyi tavsiye eden²⁶ Resûlullah, abdest sırasında saçlarını meshederken bile saçlarının şeklini bozmamaya özen göstermiştir.²⁷ Hz. Peygamber'in yakın arkadaşları da saç bakımı ve saç estetiğine önem vermişler ve zaman zaman bu konuda birbirlerini uyarılmışlardır.²⁸

Saçın taranması ve bakımı konusunda Hz. Peygamber'den farklı rivayetler gelmiştir. Bazı rivayetlerde her gün taranmaya ve bakım yapmaya izin verilirken²⁹ bazılarında her gün taranma yasaklanmıştır.³⁰ İzin veren rivayetlerden hareketle bazı sahâbîler her gün saçına bakım yapmış, hatta günde iki defa saçına yağ sürenler olmuş;³¹ yasak rivayetinden hareket eden bazıları ise saç bakımını ihmal etmişlerdir.³² Hadislerden ve Resûlullah'ın uygulamalarından anlaşıldığına göre saça bakım yapmakta ve her gün taranmakta dînen herhangi bir sakınca yoktur. Nitekim uzun ve gür saçlı bir sahâbînin saçları konusunda soru sorması üzerine Peygamberimiz, saçlarına iyi bakmasını ve her gün taranmasını söylemiştir.³³ Kanaatimizce yasak rivayetleri, saç bakımı ve taranma konusundaki aşırılıkla ilgilidir. Nitekim bazı rivayetlerde aşırı taranma/süslenme yasaklanmıştır.³⁴ Dolayısıyla aşırıya kaçmadan saça bakım yapıp taramakta herhangi bir sakınca yoktur.

Hz. Peygamber döneminde kadınlar da yıkamak, taramak, yağ/jöle vb. şey sürmek, örgü yapmak ve boyamak suretiyle saçlarına bakım yaparlardı.³⁵ Özellikle gelinlerin saçları itina ile taranır ve şekillendirilirdi.³⁶ O dönemde çocukların saçları anneleri tarafından taranır, bakım yapılır ve örülürdü.³⁷

İnsanlar saç bakımını kendileri yaptığı gibi, kuaförlere de yaptırılırdı. Özellikle kadınlar, belli bir ücret karşılığında saçlarına örgü

²⁶ Dârimî, salât 191 (s. 300).

²⁷ İbn Hanbel, VI, 359; Ebû Dâvûd, tahâret 51 (I, 91).

²⁸ Ebû Dâvûd, tereccul 1 (IV, 392-93).

²⁹ Nesâî, zînet 60 (VIII, 184).

³⁰ Ebû Dâvûd, tereccul 1 (IV, 392-93); tahâret 15 (I, 30); Tirmizî, libâs 22 (IV, 234); Nesâî, zînet 62 (VIII, 185).

³¹ Mâlik, şa'r 6 (s. 949).

³² Nesâî, zînet 7 (VIII, 132).

³³ Nesâî, zînet 60 (VIII, 184).

³⁴ İbn Hanbel, VI, 22.

³⁵ Mâlik, talak 101 (s. 596); Dârimî, tahâret 115 (s. 209); Müslim, imâre 181-82 (II, 1527); İbn Mâce, tahâret 133 (I, 215).

³⁶ Hamidullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi* (Trc. Salih Tuğ), İstanbul 1993, II, 1048 (pr. 1836).

³⁷ Buhârî, buyû' 34 (III, 15); meğâzî 18 (V, 32); Nesâî, zînet 10 (VIII, 134).

yaptırırlar,³⁸ bazıları da bayan kuaförleri evlerine çağırarak saç kesimi ve bakımı yaptırırlardı.³⁹ Nitekim Resûlullah'ın eşi Hz. Hatice'nin Ümm Züfer adında bir bayan kuaförü olduğu rivayet edilir.⁴⁰ O dönemde kuaförlük yapan kadınlar arasında Âmine bt. Affân ve Büsre bt. Safvân'ın isimleri de zikredilmektedir.⁴¹

Bu arada bazı kadın kuaförler, erkeklerin saçlarına da bakım yaparlardı. Mesela Kays oğullarından bir kadın, Ebû Mûsa el-Eş'arî'nin saçını hacda yıkamış, taramış ve bakım yapmıştır.⁴² Hz. Peygamber'in saçını da bir kadın kuaförün taradığı ve bakım yaptığı rivayet edilir.⁴³

O dönemde saç temizliği ve bakımında değişik malzemeler kullanılmıştır. Bunlar yağ/jöle, sidr ağacından (Arabistan Kirazı) mamul sabun, halûk⁴⁴ ve misktir.⁴⁵ Saçını sidr ağacından mamul bir çeşit sabun ile yıkayan Allah Resûlü,⁴⁶ hangi şeyle saçına bakım yapması gerektiğini soran bir kadına da aynı şekilde bu sabunu tavsiye etmiştir.⁴⁷ Hz. Peygamber, mübarek olduğunu söylediği zeytinyağı ile saçları yağlamayı tavsiye etmiş;⁴⁸ kendisi de saçlarının güzel kokması için misk; saç beslemek ve parlak bir görüntü vermek

³⁸ Dârimî, tahâret 115 (s. 209).

³⁹ İbn Hanbel, VI, 297.

⁴⁰ İbnu'l-Esîr, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Cezerî (ö. 630/1233), *Üsdü'l-ğâbe fi ma'rifeti's-sahâbe* (el-Mektebetu's-şâmile el-isdâru's-sânî), III, 439; İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali el-'Askalânî (ö. 852/1448), *Fethu'l-Bârî* (el-Mektebetu's-şâmile el-isdâru's-sânî), XVI, 144.

⁴¹ İbn Hacer el-'Askalânî, *el-İsâbe fi temyizi's-sahâbe* (el-Mektebetu's-şâmile el-isdâru's-sânî), III, 431, 451 .

⁴² Buhârî, hac 125 (II, 188); Müslim, hac 154-55 (I, 895); Nesâî, menâsiku'l-hac 50, 52 (V, 154, 157). Erkeklerin saçlarına bakım yapan kadın kuaförlerin, ya o erkeğin mahremi bir kadın veya cariyeler olması muhtemeldir. Sahîh-i Buhârî şarihi Aynî, yukarıdaki rivayeti açıklarken Ebû Mûsa el-Eş'arî'nin saçına bakım yapan kadının onun mahremi olması ihtimalinden bahsetmiştir. Nitekim Ebû Mûsa el-Eş'arî, Müslim'in kaydettiği bir rivayette, kendi saçına bakım yapan kadının kendi kavminden olduğunu ifade etmiştir. Müslim, hac 155 (I, 895).

⁴³ Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn (ö. 458/1066), *es-Sünenü'l-kübrâ* (el-Mektebetu's-şâmile el-isdâru's-sânî), VII, 383. Hz. Peygamber'in saçına bakım yapan kadının cariye olması muhtemeldir.

⁴⁴ Safran ve başka bazı maddelerin karışımından meydana gelen bir çeşit parfümdür. İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, V, 178.

⁴⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 484; IV, 155; Dârimî, et'ime 20 (s. 426); Buhârî, libâs 70, 74 (VII, 59, 60).

⁴⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 448.

⁴⁷ Nesâî, talak 66 (VI, 204-05).

⁴⁸ Dârimî, et'ime 20 (s. 426).

için de yağ kullanmıştır.⁴⁹ Hatta saçlarındaki az olan beyaz kılların, kullandığı koku ve yağdan dolayı fark edilmediği⁵⁰ ve sürdüğü koku ve yağın üç gün sonra bile parlaklığını devam ettirdiği rivayet edilir.⁵¹

B. Saçın Uzunluğu

Uzun saç, eskiden beri erkeklerin uygulaya geldikleri bir modeldir. Nitekim Hz. Âdem'in uzun saçlı,⁵² Hz. İsa'nın saçlarının kulak memelerini geçecek şekilde uzun olduğu⁵³ ve eski Türklerde erkeklerin saçlarını uzattıkları rivayet edilmektedir.⁵⁴ Hz. Peygamber döneminde de Hicaz bölgesindeki erkeklerin saçları genellikle uzundur.⁵⁵ Bununla birlikte bazı kimselerin saçlarını kısalttıkları, bazılarının da usturaya vurdukları rivayet edilir.⁵⁶ Bazı kadınların ise saçlarını kulak yumuşağı hizasına kadar kısalttıkları bildirilir.⁵⁷

Hz. Peygamber'in saçlarının uzunluğu konusunda farklı rivayetler gelmiştir. Bu rivayetlerde; onun saçlarının omuzlarına değdiği, kulaklarının yarısına veya yumuşağına kadar olduğu, kulakları ile omuzu arasında veya boynuna kadar uzun olduğu, kulak memesinden aşağı, fakat omzuna değecek kadar olmadığı, kulak yumuşağı ile omuzları arasında olduğu, ön taraftan iki gözüne doğru sarktığı, omuzlarına ulaşan gür saçı olduğu ifade edilir.⁵⁸ Bütün bu farklı rivayetler, Resûlullah'ın saçının değişik zamanlarda farklı uzunlukta olmasından ve sahâbîlerin de onu gördükleri andaki durumu nakletmelerinden kaynaklanmıştır.

Allah Resûlü'nün saç uzunluğu farklılık arz etmekle birlikte bazı rivayetlerde onun kısa saçlı daha güzel bulduğu ifade edilmektedir. Nitekim huzuruna gelen çok uzun saçlı birini görünce, onu kastetmeksizin “uğursuzluk, uğursuzluk” demiş, adam gidip saçını

⁴⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 484; Buhârî, libâs 70, 74 (VII, 59, 60); Müslim, fadâil 102, 108 (II, 1821-22); hac 39, 45 (I, 847, 849); Nesâî, menâsiku'l-hac 41, 42 (V, 136-40).

⁵⁰ Müslim, fadâil 108 (II, 1822); Nesâî, zînet 29 (VIII, 150).

⁵¹ Nesâî, menâsiku'l-hac 42 (V, 140).

⁵² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 31.

⁵³ Buhârî, ehâdîsu'l-enbiyâ 48 (IV, 141); ta'bîr 11 (VIII, 72).

⁵⁴ <http://turkolojimerkezi.sitemynet.com/turkolojimerkezi/id3.htm> (21.03.2007).

⁵⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 239; Buhârî, buyû' 99 (III, 38).

⁵⁶ Ebû Dâvûd, tahâret 97 (I, 173); Nesâî, tahrîmu'd-dem 26 (VII, 118).

⁵⁷ Müslim, hayz 42 (I, 256).

⁵⁸ Buhârî, libâs 68 (VII, 57-58); menâkıb 23 (IV, 165); Müslim, fadâil 91, 92, 94-96 (II, 1818-19); Ebû Dâvûd, tereccul 9 (IV, 405-06); Tirmizî, libâs 21 (IV, 233); Nesâî, zînet 6, 59 (VIII, 131, 183).

kestirince, kendisini kastetmediğini, ancak yeni şeklinin daha güzel olduğunu ifade etmiştir.⁵⁹ Yine saçları kulak memelerinden aşağı inecek kadar uzun olan Hureym el-Esedî'nin saçlarının bu şekilde olmasa ne iyi adam olduğunu söylemiş, bunun üzerine Hureym, eline bir bıçak almış ve onunla saçlarını kulakları hizasına kadar kısaltmıştır.⁶⁰

C. Saçın Modeli

Hız. Peygamber döneminde erkekler saçlarını genellikle ortadan ikiye ayırırlardı. Resûlullah da bir ara ehl-i kitaba uyarak onlar gibi saçını alnına salmış, daha sonra o dönemdeki Arap örfüne tabi olarak saçlarını ikiye ayırmıştır.⁶¹ Onun bu uygulamasından hareketle saçları ortadan ikiye ayırmak sünnet kabul edilmiştir.⁶²

O dönemdeki erkeklerin saç modellerinden biri de saçın arkadan topuz şeklinde bağlanmasıdır. Ancak Allah Resûlü bu modeli tasvip etmemiş;⁶³ özellikle bu halde namaza durulmamasını ve bu şekilde namaz kılan kimsenin, elleri arkada bağlı namaz kılan kimse gibi olduğunu söylemiştir.⁶⁴

Kanaatimizce saçın arkadan bağlanmasıyla ilgili yasak, saçın secdeye yere değmesine mani olmasından dolayıdır.⁶⁵ Çünkü Hız. Peygamber'e, secdeye varınca yere sarkan saçlarını toplamaması emredilmiş;⁶⁶ ayrıca bazı sahâbiler, başla beraber saçların da secde etmesi gerektiğini söylemişlerdir.⁶⁷ Saç arkadan bağlanınca bu emrin ifa edilmesi mümkün olmadığı için böyle bir yasak getirilmiş ve bunun içindir ki Resûlullah, "*Bunlar* (yani saç topuzları) *şeytanın*

⁵⁹ Ebû Dâvûd, tereccul 11 (IV, 408-09); Nesâî, zînet 6, 11 (VIII, 131, 135).

⁶⁰ Ebû Dâvûd, libâs 25 (IV, 349).

⁶¹ Buhârî, libâs 70 (VII, 59); Müslim, fadâil 90 (II, 1817-18).

⁶² Ebû Dâvûd, tahâret 29 (I, 46).

⁶³ İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik (ö. 218/833), *es-Sîre* (el-Mektebetu's-şâmîle el-isdâru's-sânî), II, 594; İbn Hanbel, I, 304; Müslim, salât 232 (I, 355).

⁶⁴ Ebû Dâvûd, salât 87 (I, 425); Nesâî, tatbîk 57 (II, 215-16).

⁶⁵ Benzer yorumlar için bkz.: Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref (ö. 676/1277), *Şerhu Müslim* (el-Mektebetu's-şâmîle el-isdâru's-sânî), II, 241; Münâvî, Muhammed Abdurraûf (ö. 1031/1622), *Feyzu'l-kadîr* (el-Mektebetu's-şâmîle el-isdâru's-sânî), III, 6.

⁶⁶ Buhârî, ezân 133 (I, 197); Müslim, salât 228 (I, 354); İbn Mâce, ikâmetu's-salavât 19 (I, 286).

⁶⁷ İbn Receb el-Hanbelî, Zeynuddîn Ebu'l-Ferac Abdurrahman b. Ahmed (ö. 795/1393), *Fethu'l-Bârî fi şerhi'l-Buhârî* (el-Mektebetu's-şâmîle el-isdâru's-sânî), VI, 52.

oturak yerleridir”⁶⁸ buyurarak bu konuya dikkat çekmiştir. Bununla birlikte namaz dışında saçını topuz yapmakta dînen bir sakınca bulunmamaktadır. Nitekim bazı sahâbîler, günlük yaşantılarında saçlarını toplayıp arkadan bağlamışlardır.⁶⁹

Hz. Peygamber döneminde bazı erkeklerin saçlarını ördükleri,⁷⁰ Resûlullah’ın da Mekke’yi fethettiği sırada saçında dört örgü olduğu rivayet edilir.⁷¹ O dönemde kadınların saçları da genellikle örgülü idi.⁷² Hatta ölen kadınların bile saçları yıkandıktan sonra örülürdü.⁷³

Çocukların saçlarına da örgü yapıldığı ve genellikle çocuk saçlarının iki örgülü olduğu rivayet edilir.⁷⁴ Çocuğun saçını ilk olarak doğumun yedinci gününde akıka kurbanı kesildikten sonra tıraş edilir ve kesilen saçın ağırlığınca gümüş sadaka olarak dağıtılırdı.⁷⁵ Hz. Peygamber’in de oğlu İbrahim’in saçını yedinci günde kestirdiği, saçın ağırlığınca gümüş sadaka verdiği ve kesilen saç gömdürdüğü nakledilir.⁷⁶

Allah Resûlü, çocukların saçlarının her tarafını kesip sadece ön kısımda bir miktar saç bırakılmasını yasaklamış;⁷⁷ saçın ya tamamının tıraş edilmesini, ya da hiç kesilmemesini emretmiştir.⁷⁸ Bu yasağın; ya o dönemin saç estetiği anlayışına ters olduğu ya da başka kültürlere benzeme kaygısıyla getirilmiş olabileceğini söylemek mümkündür. Nitekim Enes b. Mâlik, çocukların başlarının ön tarafında kâkül bırakmanın Yahudilerin şîârı olduğunu söylemiştir.⁷⁹

D. Saça Saç Ekleme

Hz. Peygamber döneminde bazı kadınların çeşitli sebeplerle saçlarına saç eklettikleri rivayet edilir. Bunu, Resûlullah’a sorulan bazı sorulardan anlamaktayız. Nitekim bir kadın, yeni evlenen kızının hastalık sebebiyle saçının döküldüğünü, onun saçına saç

⁶⁸ Ebû Dâvûd, salât 87 (I, 424-25); Tirmizî, salât 165 (II, 223).

⁶⁹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 648.

⁷⁰ Mâlik, hac 162 (s. 386); Dârimî, tahâret 1 (s. 131); Tirmizî, fiten 63 (IV, 517).

⁷¹ Tirmizî, libâs 39 (IV, 246).

⁷² Dârimî, tahâret 115 (s. 209).

⁷³ Buhârî, cenâiz 16 (II, 75); İbn Mâce, cenâiz 8 (I, 469).

⁷⁴ Ebû Dâvûd, tereccul 15 (IV, 411-12); Nesâî, zînet 10 (VIII, 134).

⁷⁵ Mâlik, akıka 2, 3 (s. 501); Dârimî, edâhî 9 (s. 406); Tirmizî, edâhî 19 (IV, 99).

⁷⁶ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, I, 135.

⁷⁷ İbn Hanbel, II, 118; Buhârî, libâs 72 (VII, 60); Ebû Dâvûd, tereccul 14 (IV, 410).

⁷⁸ Ebû Dâvûd, tereccul 14 (IV, 411); Nesâî, zînet 3 (VIII, 130).

⁷⁹ Ebû Dâvûd, tereccul 15 (IV, 412).

ekletip eklemeyeceğini sormuş; fakat Allah Resûlü saçına saç ekleten ile bu ekleme işini yapan kuaförlere Allah'ın lanet ettiğini söyleyerek buna izin vermemiştir.⁸⁰

Bu hadisten hareket eden İslam âlimlerinin çoğu, saçta insan saçını eklemeyi haram kabul etmişlerdir. Ancak bazı âlimler, insan saç dışında, yün, ip, ipek vb. şeylerden yapılma yapay saçları eklemeye/şerh takmada bir mahzur görmemişlerdir.⁸¹ Nitekim Saîd b. Cübeyr ve Ahmed b. Hanbel, insan saç dışında iplik ve yünden mamul suni saç eklemeye bir sakınca olmadığını söylemişlerdir.⁸² Bu yasağın; insanın yaratılışını değiştirmeye⁸³ yönelik bir müdahale olarak değerlendirilmesi⁸⁴ veya Yahudi kadınlara benzeme endişesiyle getirilmiş olması muhtemeldir. Nitekim Hz. Muâviye, saçta saç ekletme işini ancak Yahudilerin yapacağını, onların kadınlarının bu şekilde saç edindikleri için helak olduklarını söylemiştir.⁸⁵

E. Saçın Kesilmesi

Allah Resûlü, kadınların saçlarını herhangi bir özür olmaksızın tamamen kesmelerini nehyetmiştir.⁸⁶ Bu yasağın estetik kaygıyla veya erkeklere benzeme endişesiyle getirilmiş olduğu söylenebilir. Çünkü kadınların erkeklere, erkeklerin de kadınlara benzemeye çalışması yasaklanmıştır.⁸⁷

Hz. Peygamber döneminde insanlar saçlarını berberlere kestiriyorlardı.⁸⁸ Resûlullah da veda haccında saçını berbere tıraş ettirmiş; önce sağ tarafını, sonra sol tarafını kestirmiştir.⁸⁹ Onun saçını

⁸⁰ Buhârî, libâs 83 (VII, 62); Müslim, libâs ve zînet 115 (II, 1676); İbn Mâce, nikâh 52 (I, 639); Ebû Dâvûd, tereccul 5 (IV, 396-99).

⁸¹ Nevevî, *Şerhu Müslim*, VII, 236; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, XVII, 35; 'Aynî, Bedruddîn Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed (ö. 855/1451), *'Umdetu'l-kârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, b.y.y., b.t.y., XXII, 64 (Dâru'l-fikr); Hatipoğlu, Haydar, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, İstanbul 1982, V, 476-77; Zuhaylî, Vehbe, *İslam Fıkhu Ansiklopedisi* (Trc. Ahmed Efe ve diğerleri), İstanbul 1994, I, 228; Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, b.y.y., b.t.y., VII, 15 (Zaman Gazetesi Promosyonu).

⁸² Ebû Dâvûd, tereccul 5 (IV, 399).

⁸³ Nisâ, 4/119.

⁸⁴ Nesâî, zînet 23 (VIII, 145-46).

⁸⁵ Mâlik, şa'r 2 (s. 947); Buhârî, libâs 83 (VII, 62); ehâdisu'l-enbiyâ 54 (IV, 149).

⁸⁶ Tirmizî, hac 75 (III, 257); Nesâî, zînet 4 (VIII, 130); İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, XVII, 35.

⁸⁷ Tirmizî, edeb 34 (V, 105-06).

⁸⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 154; Buhârî, merdâ 16 (VII, 8); Müslim, hac 323 (I, 947).

⁸⁹ Müslim, hac 324 (I, 947); fadâil 75 (II, 1812); Ebû Dâvûd, menâsik 78 (II, 500-01).

tıraş edenler arasında Hırâş b. Ümeyye el-Huzâ'î ve Hz. Muâviye'nin⁹⁰ isimleri zikredilmektedir. Bazen de insanlar birbirlerinin saçlarını keserlerdi. Nitekim hac ve umre ibadetinin bir parçası olan saç kesme işleminde sahâbîler birbirlerinin saçlarını kesmişlerdir.⁹¹

Genellikle erkekleri erkek berberler, kadınları da kadın berberler tıraş ederdi. Bununla birlikte bazı erkeklerin saçlarını cariyelerin tıraş ettikleri rivayet edilir.⁹² Kadın berberler sadece saç kesimi değil, kadınların saçlarına örgü de yaparlardı. Hatta bazı kadınların, saç örme ücreti olarak berbere bir ükiyye verdiği rivayet edilir.⁹³

Hz. Peygamber döneminde saç kesme aleti olarak makas,⁹⁴ bıçak⁹⁵ ve mişkas⁹⁶ denen enli ok demiri kullanılmıştır.

F. Saçın Boyanması

Allah Resûlü, ihtiyarlık ve kemal işareti kabul edilen⁹⁷ beyaz kılları yolmayı yasaklamış⁹⁸ ve beyaz kılların Müslüman'ın nûru olduğunu söylemiştir.⁹⁹ Bununla birlikte ağaran saçları boyamayı tavsiye etmiş ve Yahudiler, Hıristiyanlar ve acemlerin¹⁰⁰ saçlarını boyamadıklarını, onlara muhalefet olsun diye saçın boyanmasını emretmiştir.¹⁰¹ Bu tavsiye, henüz yeni oluşan Müslüman topluluğa kimlik kazandırma maksadıyla yapılmış olmalıdır.

Konu ile ilgili rivayetlerden, Hz. Peygamber döneminde saç boyamanın yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte aralarında Hz. Ali, Übey b. Ka'b ve Enes b. Mâlik'in bulunduğu bazı

⁹⁰ Müslim, hac 209 (I, 913); Nesâî, menâsiku'l-hac 183 (V, 244).

⁹¹ Buhârî, şurût 15 (III, 182).

⁹² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 154.

⁹³ Dârimî, tahâret 115 (s. 209). Bir ükiyye 40 dirhemdir, o da yaklaşık 128 gramlık bir ağırlığa tekabül etmektedir. Saç örme için bu kadar yüksek bir ücretin verilmiş olması uzak bir ihtimaldir. Ancak bir ükiyyenin o dönemde daha az bir ağırlığı ifade etmiş olması muhtemeldir.

⁹⁴ Mâlik, hac 161, 188 (s. 386, 397).

⁹⁵ Ebû Dâvûd, libâs 25 (IV, 349).

⁹⁶ Buhârî, hac 127 (II, 189); Ebû Dâvûd, menâsik 24 (II, 396).

⁹⁷ Mâlik, sıfatu'n-Nebî 4 (s. 922).

⁹⁸ Nesâî, zînet 20 (VIII, 143).

⁹⁹ Tirmizî, edeb 56 (V, 125); İbn Mâce, edeb 25 (II, 1226).

¹⁰⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 438.

¹⁰¹ Buhârî, ehâdisu'l-enbiyâ 50 (IV, 145-46); libâs 67 (VII, 57); Müslim, libâs ve zînet 80 (II, 1663); Ebû Dâvûd, tereccul 18 (IV, 415); Nesâî, zînet 14 (VIII, 137).

sahâbîlerin saçlarını boyamadıkları rivayet edilir.¹⁰² Öyle görünüyor ki, kişisel estetik anlayışlara göre boyama ihtiyacı hissedenler boyamış, gerek görmeyenler ise boyamamıştır.

O dönemde saçın boyanmasında kına, çivit yaprağı (vesme),¹⁰³ çivit otu (ketem)¹⁰⁴ ve safran kullanılmıştır.¹⁰⁵ Çivit yaprağını Mekke'ye ilk getirenin Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib olduğu rivayet edilir. Rivayete göre o, Yemen'e yapmış olduğu bir seyahatte bu bitkinin saç boyamada kullanıldığını görünce, kendi saçını bu bitkiyle boyamış, Mekke'ye dönerken beraberinde bu bitkiden çok miktarda getirmiş ve ondan sonra insanlar saç boyamada çivit yaprağını kullanmaya başlamışlardır.¹⁰⁶ Hz. Hüseyin'in de saçını çivit yaprağı ile boyadığı rivayet edilir.¹⁰⁷

Allah Resûlü, beyazlaşan saçın rengini değiştirmede kullanılacak en uygun boyanın kına ve çivit otu (ketem) olduğunu söylemiştir.¹⁰⁸ Kendisi kına kokusunu sevmemekle birlikte¹⁰⁹ kına ile saçını boyayana güzel, kına ve çivit otu karışımı boya yapana daha güzel, sarıya boyayana ise en güzel demiştir.¹¹⁰ Aralarında Ebû Bekir, Ömer ve Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın¹¹¹ bulunduğu bazı sahâbîler saçlarını kına ve çivit otu¹¹² ile,¹¹³ bir rivayete göre Ebû Bekir kına ve çivit otu karışımı ile, Ömer ve diğer bazı sahâbîler ise sadece kına ile

¹⁰² İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, X, 491.

¹⁰³ Vesme, uzun yaprakları olan, rengi maviye çalan, söğüt ağacı yaprağından büyük, fasulye yaprağına benzeyen ve ondan daha büyükçe bir bitkidir. Hicaz ve Yemen taraflarından getirilir. Ketem ile karıştırılıp saç boyamada kullanılır.

¹⁰⁴ Ketem, yaprakları zeytin yaprağına yakın, boyu adam boyundan uzun olan ve ovalarda biten bir bitkidir. Çekirdeği ezildiği vakit kararır ve boya malzemesi olarak kullanılır.

¹⁰⁵ Buhârî, fadâilu ashâbi'n-Nebî 22 (IV, 216); Müslim, fadâil 100 (II, 1821); Nevevî, *Şerhu Müslim*, VII, 204.

¹⁰⁶ İbn Habîb, Muhammed el-Bağdâdî (ö. 245/859), *el-Muhammak fî ahbâri Kureys* (Ta'lik: Hurşid Ahmed Fârik), Beyrût 1405/1985, s. 112-13.

¹⁰⁷ Buhârî, fadâilu ashâbi'n-Nebî 22 (IV, 216).

¹⁰⁸ İbn Mâce, libâs 32 (II, 1196); Ebû Dâvûd, tereccul 18 (IV, 416); Tirmizî, libâs 20 (IV, 232); Nesâî, zînet 16 (VIII, 139).

¹⁰⁹ Ebû Dâvûd, tereccul 4 (IV, 395).

¹¹⁰ Ebû Dâvûd, tereccul 19 (IV, 418).

¹¹¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 41.

¹¹² Çivit otu dövülerek un haline getirilir ve suyla karıştırılarak saç boyamada kullanılır. Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali (ö. 1250/1834), *Neylu'l-evtâr şerhu Münteka'l-ahbâr* (el-Mektebetu's-şâmile el-isdâru's-sânî), I, 309.

¹¹³ Buhârî, menâkibu'l-Ensâr 45 (IV, 262-63); Müslim, fadâil 100 (II, 1821).

boyamışlardır.¹¹⁴ Kına ve çivit otu karışımından dolayı Ebû Bekir'in saç renginin siyaha çaldığı ifade edilir.¹¹⁵ Diğer bazı sahâbîler ve tâbiîler ise saçlarını kırmızıya veya sarıya boyamışlardır.¹¹⁶

Hız. Peygamber'in saçlarını boyayıp boyamadığı konusu ihtilaflı olmakla birlikte, çoğu rivayetler onun saçının boyanacak kadar ağarmadığı, dolayısıyla boyamadığı yönündedir.¹¹⁷ Ancak bazı rivayetlerde, onun vefatından sonra saklanan saç tellerinin kırmızı olduğu ifade edilmektedir.¹¹⁸ Enes b. Mâlik, bu kırmızılığın boyamadan değil, Resûlullah'ın sürdüğü kokunun etkisinden dolayı olduğunu söylemiştir.¹¹⁹ Bazı âlimler ise saçtaki kırmızı rengin, zamanın geçmesiyle birlikte saçta meydana gelen değişimden kaynaklandığını, dolayısıyla Resûlullah'ın saçını boyamadığını söylemişlerdir.¹²⁰ Zaten rivayetlerin çoğu da onun saçını boyamadığı yönündedir.

Peygamberimiz saçını boyamamakla birlikte¹²¹ ağaran saçların boyanmasını emretmiş, fakat saçı siyaha boyamayı yasaklamıştır.¹²² Nitekim Hz. Ebû Bekir'in babası Ebû Kuhâfe, Mekke fethi günü Resûlullah'a getirilince, onun saçını boyamalarını, fakat siyah boyadan kaçınmalarını söylemiştir.¹²³

Bu ve başka rivayetlerden hareketle bazı İslam âlimleri saçı siyaha boyamanın tahrîmen mekruh, bazıları ise tenzîhen mekruh olduğunu söylemişlerdir.¹²⁴ Aslında saçı siyaha boyama yasağı daha çok yaşlılar içindir. Genç kimselerin ise saçlarını siyaha boyayabilecekleri ifade edilmiştir. Nitekim tâbiîlerden İbn Şihâb ez-Zühri, gençken saçını

¹¹⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 226; Müslim, fadâil 103 (II, 1821); İbn Mâce, tahâret 133 (I, 215).

¹¹⁵ Buhârî, menâkibu'l-Ensâr 45 (IV, 263).

¹¹⁶ Mâlik, şa'r 8 (s. 949-50); Müslim, hac 9 (I, 837); Nesâî, menâsiku'l-hac 44 (V, 142-43); Nevevî, *Şerhu Müslim*, VII, 204; İbn Battâl, Ebu'l-Hasen Ali b. Halef el-Mağribî el-Kurtubî (ö. 449/1057), *Şerhu'l-Buhârî* (el-Mektebetu's-şâmile el-isdâru's-sânî), XVII, 181; 'Aynî, *Umdetu'l-kârî*, XXII, 50.

¹¹⁷ Buhârî, libâs 66 (VII, 56-57); Nesâî, zînet 17 (VIII, 140-41).

¹¹⁸ Buhârî, libâs 66 (VII, 57).

¹¹⁹ Buhârî, menâkub 23 (IV, 164).

¹²⁰ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, XVI, 489.

¹²¹ Mâlik, şa'r 8 (s. 949-50).

¹²² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 441.

¹²³ Ebû Dâvûd, tereccul 18 (IV, 415); Nesâî, zînet 15 (VIII, 138).

¹²⁴ Mâlik, şa'r 8 (s. 949-50); Nevevî, *Şerhu Müslim*, VII, 204; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, X, 262; 'Aynî, *Umdetu'l-kârî*, XXII, 51; Miras, Kâmil, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, Ankara 1983, IX, 192; Canan, *Kütüb-i Sitte*, VI, 540-41.

siyaha boyadığını, yaşlanınca boyamaktan vazgeçtiğini söylemiştir.¹²⁵

Sahâbilerden ve tâbiilerden saçını siyaha boyayanların mevcudiyeti,¹²⁶ bunun haram olduğu fikrini zayıflatmaktadır. Nitekim saçı siyaha boyamanın mutlak olarak caiz olduğunu söyleyen âlimler de vardır. Bu âlimler görüşlerini, Yahudi ve Hıristiyanlara muhalefet olsun diye saçın boyanmasını tavsiye eden hadise dayandırmışlardır.¹²⁷

Bazı âlimlere göre saçı siyaha boyamak, yaşlı erkek veya kadının genç görünerek evlenmek istediği kimseyi kandırmak amacıyla olursa caiz değildir. Diğer bazı âlimler ise sırf siyah olan boyanın caiz olmadığını, siyaha çalacak şekilde boyamanın caiz olduğunu söylemişlerdir.¹²⁸ Konu üzerinde pek çok tartışma yaşanmıştır. Hatta saçı siyaha boyamanın cevazına dair kitap bile telif edilmiştir.¹²⁹

Kanaatimizce saç boyama konusunda belirleyici olan örftür. Buna göre eğer bir yerdeki örf, siyah boyaya cevaz veriyorsa saçı siyaha boyamada bir mahzur yoktur; kerih görüyorsa kaçınılması gerekir. Ayrıca beyazlaşan saçın görünümü güzel ve temiz ise, boyamamak daha evla, çirkin bir görüntü arz ediyorsa boyamak evladır.¹³⁰

Bununla birlikte cihada çıkacak kimselerin saçlarını siyaha boyamalarında sakınca görülmemiştir.¹³¹ Bazı âlimler de kadınların saçlarını siyaha boyayabileceklerini ifade etmişlerdir.¹³² Nitekim bir kadın Hz. Âişe'ye saçını siyaha boyayıp boyayamayacağını sorunca, eğer yanında olsaydı kendisinin de boyayacağını söyleyerek bunda bir beis olmadığını ifade etmiştir.¹³³

Bu arada bazı rivayetlerde Resûlullah'ın, beyazlaşan saçı boyamayı emreden hadislerin aksine ağaran saçın rengini

¹²⁵ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, X, 491.

¹²⁶ İbn Hanbel, II, 309; Nevevî, *Şerhu Müslim*, VII, 204; İbn Battâl, *Şerhu'l-Buhârî*, XVII, 181; Azîmâbâdî, Ebu't-Tayyib Muhammed Şemsu'l-Hak (ö. 1329/1911), *'Avnu'l-Ma'bûd şerhu Süneni Ebî Dâvûd* (el-Mektebetu's-şâmile el-isdâru's-sânî), IX, 257; Mübârekfûrî, Ebu'l-Ulâ' Muhammed Abdurrahman (ö. 1353/1934), *Tuhfetu'l-ahvezî bi şerhi Câmi'i't-Tirmizî* (el-Mektebetu's-şâmile el-isdâru's-sânî), IV, 450.

¹²⁷ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, X, 491; 'Aynî, *'Umdetu'l-kârî*, XXII, 50.

¹²⁸ Mübârekfûrî, *Tuhfetu'l-ahvezî*, IV, 450.

¹²⁹ Bu konuda İbn Ebî 'Âsım'ın *Kitâbu'l-hidâb* ve İbnu'l-Cevzî'nin *Cevâzu'l-hidâb bi's-sevâd* adlı kitapları vardır. Bkz.: İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, X, 491; Mübârekfûrî, *Tuhfetu'l-ahvezî*, IV, 450.

¹³⁰ Nevevî, *Şerhu Müslim*, VII, 204; 'Aynî, *'Umdetu'l-kârî*, XXII, 50.

¹³¹ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, X, 262; Canan, *Kütüb-i Sitte*, VI, 541.

¹³² İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, X, 262, 461.

¹³³ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 487.

değiştirmeyi kerih gördüğü ifade edilir.¹³⁴ Ancak buradaki kerahetin saçı siyaha boyamayla¹³⁵ veya saçı kısmen ağaran kimselerle ilgili olduğu¹³⁶ ifade edilerek çelişkili gibi görünen rivayetlerin arası uzlaştırılmaya çalışılmıştır.

Sonuç

Saç, İslam kültüründe pek çok ibadetle ilişkisi bulunan ve beden estetiği açısından Resûlullah'ın üzerinde önemle durduğu hususlardan biridir. Hz. Peygamber, kişisel güzelliğin bir parçası kabul edilen saçın temiz ve bakımlı olmasını tavsiye etmiş ve kendisi de yıkamak, taramak, yağlamak ve koku sürmek suretiyle saçının temiz ve güzel görünmesine önem vermiştir. O devirde erkek, kadın ve çocuk olsun herkes, dönemin anlayışına göre saçlarına belli şekiller vermişler ve çeşitli malzemelerle saçlarına bakım yapmışlardır. Bu durum günümüz için de geçerli olup örf ve kültüre uygun saç uzatma, saça şekil verme ve bakım yapmada dînen herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Ancak her konuda aşırılıktan kaçınmayı tavsiye eden Allah Resûlü, saç bakımı konusunda da aşırılığı yasaklamıştır. Günümüzde saç bakımı için harcanan servetleri göz önüne aldığımızda, bu yasağın ne kadar anlamlı olduğu kavranacaktır.

Hz. Peygamber, fıtrata aykırı davranışlardan olan kadınların erkeklere benzeyecek şekilde saçlarını kısaltmalarını veya kadınların saçlarına insan saçı ekletmelerini; ayrıca diğer kültürlerle benzeme endişesiyle, çocukların saçlarını kesip sadece ön kısımda kâkül bırakılmasını yasaklamıştır. Günümüzde kültürler arası yakınlaşmadan dolayı her ne kadar dünyadaki insanların saç şekilleri birbirine benzese de, Müslümanların, kimlikte karşıtlık ilkesi uyarınca başka kültürleri çağrıştıracak saç modellerinden uzak durmaları, kendi kimlikleri ve kişiliklerini korumaları açısından önemlidir. Hz. Peygamber'in, ağaran saçların boyanmasıyla ilgili tavsiyesinde de, Müslüman topluluğa kimlik kazandırma düşüncesi yatmaktadır.

Netice itibariyle Hz. Peygamber'in saçla ilgili tavsiyelerinin özü,

¹³⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 440; İbn Hanbel, I, 397; Ebû Dâvûd, hâtem 3 (IV, 427); Nesâî, zînet 17 (VIII, 141).

¹³⁵ Hattâbî, Ebû Süleyman Hamd b. Muhammed (ö. 388/998), *Me'âlimu's-sünen*, İstanbul 1992 (Ebû Dâvûd'un *Sünen'i* ile birlikte), IV, 427.

¹³⁶ Nevevî, *Şerhu Müslim*, VII, 204.

aşırılığa kaçmadan saçın temiz, bakımlı ve estetik görünümlü olması, ayrıca örf ve kültüre uygun bir saç modelinin tercih edilmesidir.